

Länsstyrelsen
Västra Götaland

Åtgärdsprogram för hotade arter

Nyhetsbrev december 2021

| | Skicka vidare

Vildbin och andra pollinatörer

Regeringen och Naturvårdsverket har även i år satsat extra på pollinatörer. Rådgivning har getts till en lång rad aktörer som förvaltar stora grönytor om hur de kan gynna pollinatörer. Vi har tagit fram nytt informationsmaterial, kolla in på [länsstyrelsens webbplats](#). Intresset för att göra insatser är stort! Många LONA-pollineringsprojekt pågår och nya planeras. Med detta följer ökad efterfrågan på lokala ängsfröer. Därför har vi anordnat en kurs och informerat för att få till mer ängsfröodling inom länet. Våra svenska pollinatörer behöver svenska växter för sina olika livsstadier! Nu inväntar vi resultat från årets inventeringar av rödlistade pollinatörer i länet.

Nybyggt insektshotell vid
Hornborgasjön

Artdatabanken har plockat ut områden i landet som räknas som "hot-spots" för hotade pollinatörer. I Västra Götalands län valdes två område ut i år, områden runt militärens övningsfält i Borås och Karlsborg. I projektet har det utförts restaurering av igenväxande marker, bekämpning av invasiva arter, slåtter och bärgning av gräs och uppsättning av insektshotell tillsammans med kommuner, Svenska kyrkan, Väst kuststiftelsen, ideella och Skogsstyrelsens Naturnära jobb. I Karlsborg planerar vi för att gynna pollinatörer vid nybyggnation av ett villaområde.

I Karlsborg finns det gott om sandiga marker med bra bomiljöer för sandlevande pollinatörer utanför försvarets marker, men det är viktigt att inte låta invasiva arter få stort fäste utan istället gynna blomning av inhemska arter. Bekämpning av invasiva arter har påbörjats. I samverkan mellan kommunen och Länsstyrelsen planeras huggning vid Mölltorp skola för att få fler solbelysta sandiga miljöer, en insats som förutom att gynna pollinatörer i området även kan komma att gynna sandödlan som finns i trakten.

Att öka blomrikedomen genom att så ut frön kan vara en bra åtgärd på många ställen, men det gäller att tänka på genetiken. Svenska Botaniska Föreningen har tagit fram [rekommendationer för spridning](#) som kan vara bra att fundera på.

Kontakt: Linda Karlsson, Marja Nordin, Marina Bengtsson och Anna Stenström

Läderbagge och skyddsvärda träd

Åtgärdsprogrammet för särskilt skyddsvärda träd har fått en ny [åtgärdstabell](#).

På många av de ställen som har riktigt gamla träd, finns det ett åldersglapp till nästa generation träd. Genom att veteranisera några av de yngre träden så får de hål, savflöden eller

död ved som annars äldre träd har. I vinter kommer vi att genomföra veteranisering i 11 områden.

7 markägare med skyddsvärda träd i värdetrakter har fått hjälp med frihuggning och/eller beskärning av sina träd så att de ska kunna stå kvar. I närheten av läderbaggsslokaler frihuggs skyddsvärda träd i fyra värdekärnor. Genom att träden står soligare trivs läderbaggarna bättre. 6 stora oxlar som dött har placerats i Hulans naturreservat för att öka mängden död ved där.

Solitär ek i Vara kommun.

Några kompletterande inventeringar av skyddsvärda träd genomförs i vinter. Samtliga skyddsvärda träd som finns i länsstyrelsens databas finns nu även på Artportalen. Länsstyrelsens kartskikt med alléer uppdateras i vinter.

I januari kommer det att vara ett webinarium om trädsjukdomar framför allt för personer på kommuner och församlingar. [Anmäl dig här](#).

Det finns en [ny studie](#) om parkträds betydelse för insekter. Det är viktigt att veta hur rötterna går om man ska gräva i närheten av skyddsvärda träd. [Forskare har kartlagt](#) växters rotsystem så vi kan få en bild av hur de kan se ut. Det blir vackra teckningar.

Kontakt: Anna Stenström

Lilla Askerön där ett 1 hektar stort område täckts med grov sand. Fotograf: Eduardo Infantes

Ålgräsängar och tumlare

I mars täcktes 1 hektar havsbotten med 10 cm grov sand, vid Lilla Askerön i Tjörns kommun. Syftet var att minska grumlingen och förbättra ljus- och tillväxtförhållanden för ålgräs. Samtidigt vill vi undersöka sandtäckning som restaureringsmetod, eftersom uppgrumling av sediment är ett stort problem längs södra Bohuskusten. Under sommaren planterades den sandtäckta ytan med 80 000 ålgrässkott. Vid uppföljningen i oktober hade mängden skott ökat till 176 400. Åtgärderna finansierades av Europeiska havs- och fiskerifonden och Havs- och vattenmyndigheten. Kontakt: Beatrice Alenius

I somras fastställde HaV ett [nytt åtgärdsprogram för tumlare](#), som ska ersätta det gamla programmet från 2008-2013 och gälla för åren 2021-2025. Kontakt: Maria Kilnäs

Utplantering av martorn på Grötö.

Martorn och ostronört

Länsstyrelsen har tillsammans med Botaniska Trädgården i Göteborg fortsatt att odla upp och plantera ut martorn- och ostronörtsplanter för att förstärka länets vilda populationer. I år har 380 planter av martorn satts ut, både i södra och norra Bohuslän.

Uppföljning av tidigare utplanteringar visar på en stor variation i överlevnad mellan lokaler under första året (35–85 %). En utvärdering av utplanteringsarbetet kommer att utföras under 2022. Under sommaren 2021 har samtliga martornslokaler i länet följts upp och preliminära resultat tyder på en positiv utveckling för arten i länet.

På Grötö grävde ett arbetslag inom satsningen Naturnära jobb bort vresros under sommaren inför utplanteringen av martorn. Och på Vrångö har vresros grävts bort maskinellt under hösten och vintern för att gynna martornen.

Lille Väla, en delvis igenvuxen damm på Käringön.
Foto: Ingela Sörqvist

Stinkpadda / strandpadda

På nio öar i skärgården inventerades stinkpadda i somras tillsammans med den biogeografiska uppföljningen. På några öar inventeras både yngel och vuxna stinkpaddor för att se hur bra bild man får av de vuxna paddorna genom att räkna hällkar med yngel (som är ganska enkelt). Rapport kommer i vinter. Kontakt: Anna Stenström

Nyutplanterad martorn på Rörö.

Men för ostronörten är tyvärr framtidsutsikterna dystra. Även ostronörten har följts upp i år och arten har fortsatt att minska kraftigt sedan senaste uppföljningen 2017. Den finns nu endast kvar på 7 lokaler i landet, alla i Bohuslän. Även individantalet har minskat med cirka 50 %. Länsstyrelsen har dock fortsatt att plantera ut ostronört och under hösten sattes 77 planter ut i hägnet på Tjurpannan och 10 i hägnet på Rörö. Men med tanke på artens breda tillbakagång, som sannolikt beror på de pågående klimatförändringarna, är det fortsatta arbetet med åtgärdsprogrammet för arten mycket osäkert.

Kontakt: Peter Post

Efter utgrävning har strandpaddorna fått kala hällar som de gillar. Foto Ingela Sörqvist

Förr fanns det massor av stinkpaddor på Käringön. Kommunen har i tidigare LONA-projekt konstaterat att de har minskat och vid en inventering i år hittades bara 5-6 st. Fyra igenväxta dammar på ön har grävts ut i samarbete med Käringöns samhällsföreningen och kommunen. Nu har stinkpaddorna återigen grunt vatten på solbelysta hällar.

Inventering av mottmätare.

Ljunghed

Länsstyrelsen har i år påbörjat arbetet med det efterlängtrade åtgärdsprogrammet för ljunghed. Åtgärdsprogrammet är ännu inte fastställt av Naturvårdsverket, men har varit ute på remiss och beräknas bli fastställt inom den närmsta framtiden. Under sommaren har ett tiotal av länets mest värdefulla ljunghedsområden längs Bohuskusten, från Galterö i söder till Koster i norr, kartlagts och inventerats med avseende på naturvärden och skötsel.

Den starkt hotade (EN) fjärilen mottmätare *Pachynemias hippocastanaria* som är knuten till ljunghedar

Riktade inventeringar av ljunghedsanknuten flora och fauna (med särskilt fokus på insekter) har också genomförts. Kontakt: Peter Post

Tidig fältgentiana, sen fältgentiana, kustgentiana

Efter 2 år med väldigt få tidiga och sena fältgentianor försökte vi i år att besöka samtliga lokaler. Med god hjälp av ideella organisationer, som Floraväktarna och naturskyddsföreningar, lyckades det nästan.

I år hittades få tidiga fältgentianor. Efter förra årets rekordantal med runt 1.000 st på två ställen hade vi hoppats på många fler. Att så ut arten på nya lokaler har nu lyckats på 3 ställen.

Invasiva arter som vresros hotar en del kustgentianapopulationer.

Även den sena fältgentianan hade ett dåligt år. I Dalsland hittades bara 1 ensam fältgentiana! Men även den sena fältgentianan är två-årig och hade ett bra år förra året, så än är inte hoppet ute.

Kustgentianan däremot hade ett fantastiskt år. Rekord slog den "som vanligt" på Björshuvudet där Naturskyddsföreningen har skött om den, 52.000 st hittades där i år.

Det är tydligt att både den sena och den tidiga fältgentianan tycker om krattning. På många ställen har vi sett att den har spritt sig precis där vi krattat bort mossan. Vi kan också se att de ställen där det under de senaste åren har funnits fler än 500 fältgentianor något år har det gemensamt att de har lite mossa och förna.

I år har fältgentianan fått hjälp med specialskötsel på 22 lokaler, fa röjning, mosskrattning och tillfälliga stängsel för att de inte ska ätas upp av betesdjuren. För att få till fler områden med fältgentiana sår vi ut dem i områden där skötseln är lämplig. I år har vi sått ut kustgentiana på 7 lokaler. Kontakt: Anna Stenström

Rikkärr

Restaurering och skötsel genom avverkning, röjning, bekämpning av invasiva arter och

slätter har genomförts i 16 oskyddade rikkärr och 10 skyddade rikkärr. En informationsskylt om rikkärr har satts upp i ett 40-tal naturreservat i länet.

Under hösten har åtgärdsbehov och diken inventerats i ett urval rikkärr för att se om det finns några kvar att restaurera. Tyvärr tyder det preliminära resultatet på att många har förstörts, vuxit igen till lövsumpskog eller förlorat sina naturvärden på andra sätt.

GIS-skiktet LstO Rikkärr som går att ladda ner från [Länsstyrelsens Geodatakatalog](#) är nu kompletterat med objektsbeskrivningar.

En stor kart-analys över rikkärr och våtmarker som är påverkade av diken har genomförts för att se var restaurering ska prioriteras. Analysen kommer i en rapport till vintern. Kontakt: Jennie Niesel

Nyröjt rikkärr och kalkfuktäng i Natura 2000-området Falköping Krokstorp i början av september.

Drakblomma

Stäppartade torrängar

Utöver den löpande skötsel med bete eller slätter har det bränts eller krattats mossa i 33 stäppartade torrängar. En inventering påbörjades under året och i 192 torrängar har floran inventerats. Resultatet visar att torrängarna är mindre än vad tidigare kartor visat och att ytorna där stäppartad torräng dominerar ofta bara utgör en mindre del av områdena.

För första gången sedan 2007 räknades smalbladig lungört. I år inventerades 111 lokaler, bl.a. med hjälp av Floraväktarna. Smalbladig lungört återfanns endast på 66% och av dessa har den tydligt minskat på drygt hälften. Smalbladig lungört behöver mer uppmärksamhet kommande år.

Smalbladig lungört

Drakblomma inventerades i år på 28 lokaler och den finns på ytterligare 3-5 lokaler. Trenden på många lokaler verkar vara en svag minskning. Det är enbart 10 ställen som har fler än ett 40-tal plantor, mindre lokaler än så är väldigt sårbara. I år gjordes för första gången försök med utplantering av plantor som dragits upp från frö av Botaniska trädgården. Det återstår att se om detta kan vara ett sätt att få svaga populationer att öka igen. Vid uppdrivningen av de frösådda plantorna noterades att frön från stora och gamla plantor hade dålig grobarhet. Av 78 frön från gamla plantor grodde endast ett!

Fjädergräs hade ett bra år med en mycket bra blomning och frösättning. Krattning har gynnat fjädergräset. Förra årets fröspridning till två nya ytor vid Nolgården Näs var lyckosam och resulterade där i 12 nya plantor. Ytterligare fröspridning gjordes där i år. Kontakt: Ingvar Claesson och Marina Bengtsson

Alkonblåvinge och klockgentiana

Anpassad betesdrift är väldigt gynnsamt för både alkonblåvinge och värdväxten klockgentiana. På Tånga hed har detta tillämpats sedan 2003 och klockgentianorna är nu så många att vi inte mäktar räkna dom varje år. I år vad det dock dags igen. Totalt fann vi minst 16.800 gentianastänglar och beräknar att det finns minst 40-60 blåvingar på lokalen. När vi började räkna 2003 hittade vi 271 klockgentianastänglar och inga alkonblåvingar alls.

Område som röjts för alkonblåvinge.

Många av alkonblåvingens lokaler ligger i skogsmark och lämpar sig inte för betesdrift. För att hindra att de växer igen har vissa av lokalerna hävdats med röjningar på hösten de senaste åren. I år har totalt 6 ytor i Härryda och Partille röjts på detta sätt. Kontakt: Lars Sjögren

Sandödlan

Sandödlan

För sandödlan har fältnöte genomförts i Mölltorp med Fortifikationsverket för en dialog kring röjningsinsatser och bekämpning av invasiva arter. Länsstyrelsen genomförde under året insatser mot invasiva arter i området.

I Tranemo har kommunen med hjälp av sommarjobbade ungdomar gjort åtgärder mot invasiva arter på lokal för sandödlan. I Tidaholm har en dialog påbörjats med kommunen angående åtgärder för sandödlorna på Hökensås. Kontakt: Marina Bengtsson

Hällebräcka och öppna kalkrika hällmarker i Dalsland

Under året har röjningsinsatser gjorts i Dalsland i 3 områden. Lokalen vid Sågedalen är på grund av sitt utsatta läge utmed den starkt trafikerade E45 extra problematisk att åtgärda. En diskussion har inletts med Trafikverket hur lokalen kan säkras inför kommande insatser. Västkuststiftelsen genomför kontinuerligt skötselåtgärder i de naturreservat som har hällebräcka och lerskifferhällar. Kontakt: Stefan Husar

Den fina men utsatta och riskfyllda lokalen utmed E45 vid Sågedalen norr om Mellerud.

Stor ögontröst

På två lokaler gjordes slåtter i första halvan av juni. Det visade sig vid uppföljningen väldigt lyckat med en ökad population. Alla länets lokaler inventerades i år. Totalt sågs stor ögontröst på 14 lokaler. Tre lokaler sticker ut med populationer på mellan 20.000 och 90.000 exemplar, men 8 lokaler har mycket små populationer som ligger i riskzonen för att försvinna.

Fröspridning med insamlade frön skedde i år på sex lokaler, varav två nya. Dessutom flyttades hö inom två områden av reservatsförvaltningen för att sprida stor ögontröst.

Stor ögontröst samlades in i länet samt i Skåne för DNA-analys för att få kunskap om genetiska skillnader. Dessutom samlades det in individer av lila ögontröst där de växer tillsammans med stor ögontröst för att se om det förekommer hybridisering. Kontakt: Ingvar Claesson

Dammbö söder, där det genomfördes slåtter i början av juni. Den 3:e augusti blommade det fint av rödklint och 60.000 ex. av stor ögontröst.

Vedskalbaggar

Under hösten har projektet LIFE 2 Taiga ansökt om medel från EU:s LIFE-program. Projektet som i huvudsak handlar om naturvårdsbränning av skog inkluderar 17 av

Tallåga där hackspett eftersökt raggbockslarver. Både gnagspår och utgångshål av raggbock finns i och på lågan. Foto av Niclas Frank

landets Länsstyrelser, Naturvårdsverket och partners i Finland. I Västra Götalands län hoppas vi kunna genomföra naturvårdsbränning i fyra Natura 2000-områden och brandefterliknande åtgärder som röjning av gran i ytterligare ett par områden. Om ansökan beviljas kommer projektet att påbörjas under hösten 2022. Kontakt: Peter Post

Vitryggig hackspett

Inga insatser gjorda utanför skyddade områden eftersom vi anser att det finns för små optimalområden med lövskog i Dalsland och därmed saknas de rätta förutsättningarna i nuläget. Fortsatta diskussioner om vitryggsarbetet förs med Skogsstyrelsen. Detta gäller speciellt området vid och kring Orsbergets naturreservat norr om Edsleskog. Nationellt har det jobbats med en fördjupad nationell lövanalys hos koordinatörslänet och vi får se vad den leder till för vårt län.

Områdesskydd är på gång att skydda två områden som berör N2000-området Råvarp, där miljöer för vitrygg ska skyddas. Kontakt: Stefan Husar

Flodpärlmussla

Åtta av länets vattendrag har inventerats i sommar på flodpärlmussla. Det hittades juveniler i några vattendrag, men trenden var negativ i andra. Läs mer om årets [inventeringsresultat här](#).

Från och med 2016 har antalet individer i populationen av flodpärlmussla minskat drastiskt i Teåkersälven, vilket sannolikt beror på en sjukdomsalstrande parasit som hittats i musslorna. I år har 15 flodpärlmusslor plockats från lokalen som sedan skickats in till Statens Veterinär Anstalt (SVA) där en histopatologisk grundundersökning har genomförts. Resultatet indikerar att det inte går att utesluta förekomst av parasitär infiltration i Teåkersälvern.

Ett projekt som bekostats av fiskevårdsbidrag i år har innefattat dokumentation av förekomst av flodpärlmussla i Lövsjöbäcken samt återintroduktionsförsök genom artificiell infektion av fisk och utsättning av utkläckta musslor. Nu återstår att se om musslorna kan etablera sig på platsen. Kontakt: Maria Owemyr

Öring med gälar infekterade med flodpärlmussla. Alla vita prickar på fiskens gälar är en larv. Foto: Sportfiskarna

Vityxne

Bete och slåtter är en förutsättning för att bevara vityxne. Arten verkar dessutom gynnas ytterligare av särskilda åtgärder. Sedan 2016 har lokalerna i länet därför mosskrattats och/eller bränts på våren. Årets inventering tyder på att insatserna ger effekt på sikt. Antalet plantor var i år fler än som noterats sedan åtgärdsprogrammet inleddes 2005; totalt påträffades 276 plantor i länet. Läget är dock

Vityxne

inte positivt på alla lokaler. Trots åtgärder har arten inte återfunnits sedan 2012 på en lokal och på en annan har den inte synts till sedan 2018. Kontakt: Lars Sjögren

Barbastell

Under sommaren har 11 skyddade områden inventerats på fladdermöss med en förhoppning om att hitta barbastell. Totalt hittades 12 arter fladdermöss varav 6 arter är rödlistade, men tyvärr inga barbasteller. Det artrikaste området var Västerplana storäng NR på Kinnekulle där 10 arter hittades, där var även fladdermusaktiviteten som störst.

Den allt mer ökande belysningen är ett problem bland annat för fladdermöss. Under vintern tar länsstyrelsen fram en broschyr och en kort film om ljusföroreningar. Kontakt: Anna Stenström

Om nyhetsbrevet

Ungefär tio procent av Sveriges djur, växter och svampar är hotade. Det innebär att över 2 000 arter riskerar att försvinna. I det här nyhetsbrevet kan du läsa mer om vårt arbete med åtgärdsprogram för hotade arter.

Länsstyrelsen Västra Götalands län
403 40 Göteborg | 010-224 40 00 | vastragotland@lansstyrelsen.se

Har du fått detta mail vidarebefordrat?
[Starta en egen prenumeration här.](#)

[Så hanterar vi dina personuppgifter](#)
[Avregistrera prenumeration](#)

Följ oss i sociala media

Dela detta utskick

